

NEM Meetnet Amfibieën: resultaten 2011

Edo Goverse (RAVON), Tom van der Meij (CBS) & Marnix de Zeeuw (CBS)

Het jaar 2011 was qua weer een zeer extreem jaar. Na een zachte winter volgde de droogste en zonnigste lente ooit! De paddentrek kwam nauwelijks op gang (zie. jaarverslag www.padden.nu) en vele poelen droogden op. De zomer werd anders: regen, veel regen. Het werd de natste zomer sinds 1906. Dat schiep weer kansen voor amfibieën om zich voort te planten (zie www.natuurbericht.nl van 18 augustus 2011). Het najaar was weer zonnig en droog. Al deze weersfactoren hadden natuurlijk hun weerslag op het waarnemen van amfibieën en dat zien we terug in de indexen.

Om een indruk te geven van wat alle waarnemers bij elkaar gezien hebben volgt hier eerst een korte opsomming van cijfers waarmee de indexen en trends zijn bepaald.

- 217 telgebieden hebben in 2011 voor trendberekening bruikbare gegevens opgeleverd.
- 12 telgebieden zijn incidenteel bezocht, maar omdat deze bezoeken te veel van het protocol afwijken zijn de gegevens niet gebruikt in de analyses.
- 2.903 wateren, landtrajecten en luisterpunten zijn in het meetnet aanwezig (plots), verspreid over 404 telgebieden die meedoen met de trendberekeningen. Alleen al in de 217 in 2011 bezochte telgebieden zijn 1.862 wateren onderzocht op de aanwezigheid van amfibieën. En die waren aanwezig!
- 4.435 waarnemingen zijn doorgegeven van kikkers, padden en salamanders. Aangezien er voornamelijk met klassen wordt gewerkt is dit niet uit te drukken in absolute aantallen (sub)adulte dieren, eieren, larven of juvenielen. Daarnaast zijn er 2.946 zogeheten harde nulwaarnemingen gedaan (locatie is wel bezocht, maar geen amfibie werd gevonden of gehoord).

Een enorme inspanning van alle waarnemers die er bij nacht en ontij op uit zijn geweest, maar natuurlijk ook bij lekker weer. Dus alle dank voor de waarnemers!

Kikkers

De **bruine kikker** is het meest waargenomen amfibie binnen het Meetnet. Deze soort kan men overal aantreffen. De bruine kikker is over de jaren heen in 1.289 wateren gevonden. De soort laat nog steeds een **matige toename** zien.

De **heikkikker** heeft een veel beperktere verspreiding in Nederland. Binnen het meetnet doen 239 wateren mee waar heikkikkers zijn gevonden. Waar de soort gemonitord wordt, vertoont hij een **stabiel** voorkomen.

De **boomkikker** laat een **sterke toename** zien, en de soort wordt gevolgd in totaal 494 locaties. Uitgezette populaties,

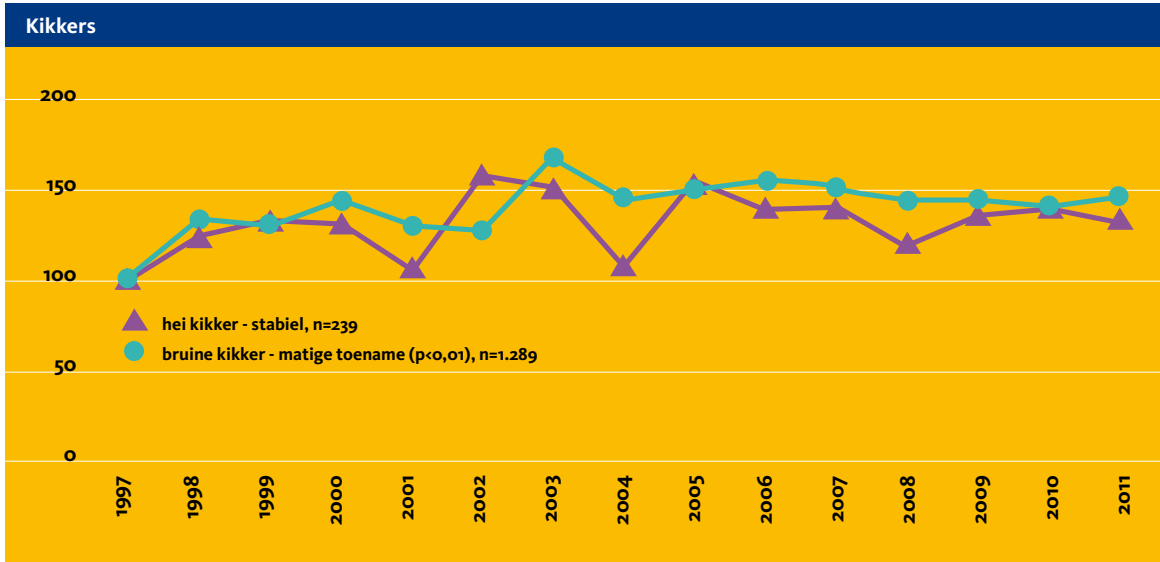

Misparing gewone pad en bastardkikker
(Foto: Jelger Herder)

Aanmaak en eiafzet kikkers en padden

Amfibiesoorten die in het vroege voorjaar massaal eieren afzetten, zoals gewone pad en bruine kikker, gaan normaliter de winterrust in met reeds ontwikkelde eieren. Het eerste wat ze medio maart doen is het opzoeken van een voortplantingswater. De trek vindt meestal plaats onder vochtige omstandigheden en bij een temperatuur van boven de 5°C. Na de eiafzet zoeken de kikkers en padden hun landhabitat op en gaan dan pas eten.

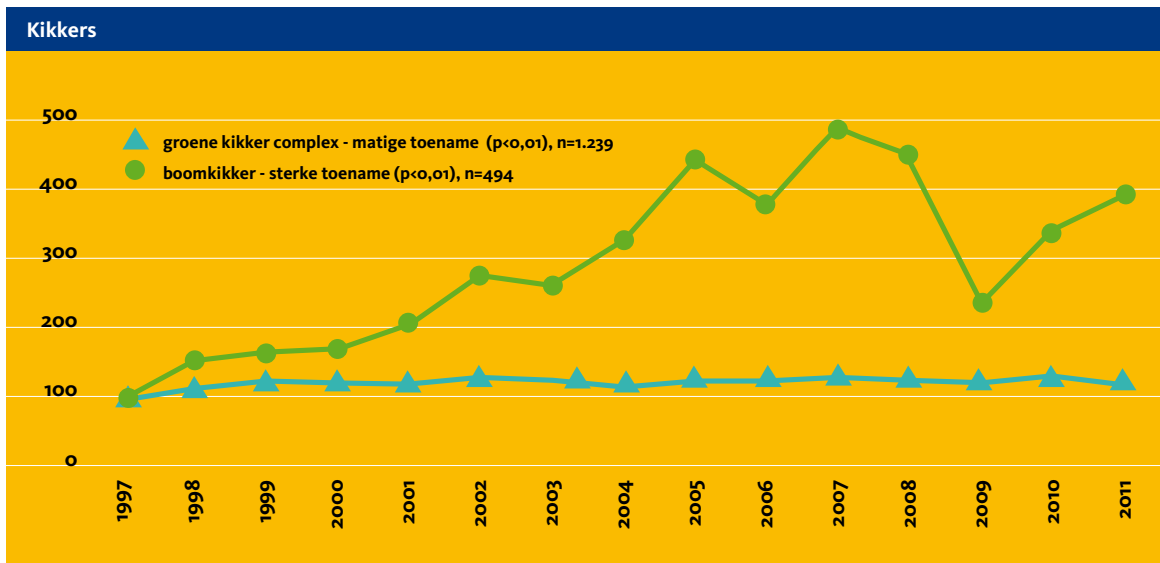
Maar wat gebeurt er als een vrouwtje een jaartje overslaat? Zij *resorberen* de eitjes. Dit houdt in dat het lichaam de eitjes afbreekt en dat de bouwstoffen door het lichaam worden opgenomen. In het najaar zal ze weer nieuwe eitjes aanmaken alvorens de winterrust in te gaan.

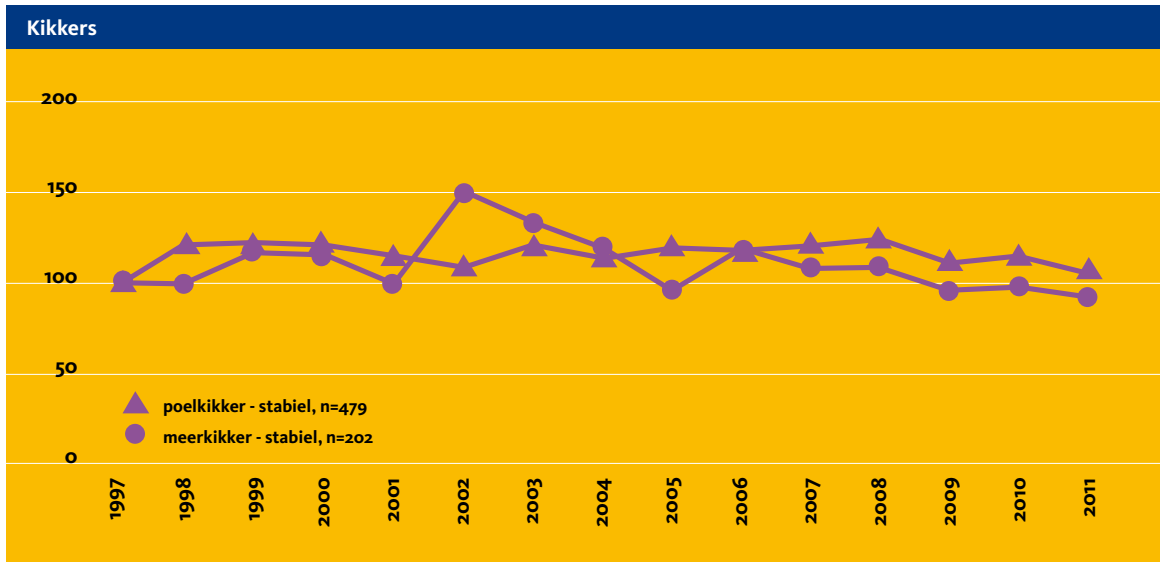

zoals die er zijn in Noord- en Zuid-Holland, tellen we niet mee bij de landelijke trendberekening, omdat de boomkikker daar van oorsprong geen natuurlijke populatie had. Van de recente uitzettingen in Noord-Brabant zijn geen gegevens bij ons bekend. Omdat we voor de tellingen uit de Achterhoek momenteel nog met een conversieprobleem zitten, zijn de gegevens van 2011 uit deze regio nog niet opgenomen. Het **groene kikkercomplex** laat een **matige toename** zien. De groene kikker wordt gevolgd in 1.239 wateren, net iets

minder dan de bruine kikker. Wederom vertoont de groene kikker een relatieve toename in vergelijking met het startjaar (index=100).

Als van het groene kikkercomplex alleen gekeken wordt naar de leefgebieden voor de **meerkikker** en **poelkikker** laten deze beide soorten een **stabiel** voorkomen zien. Wel zakt de index bij de meerkikker na 2002, na een aanvankelijke stijging. In het leefgebied van de meerkikker is in 2011 is het groene kikkercomplex 6,6% minder waargenomen. In de

poelkikker leefgebieden is ten opzichte van 2010 is het groene kikkercomplex ook ietwat minder waargenomen.

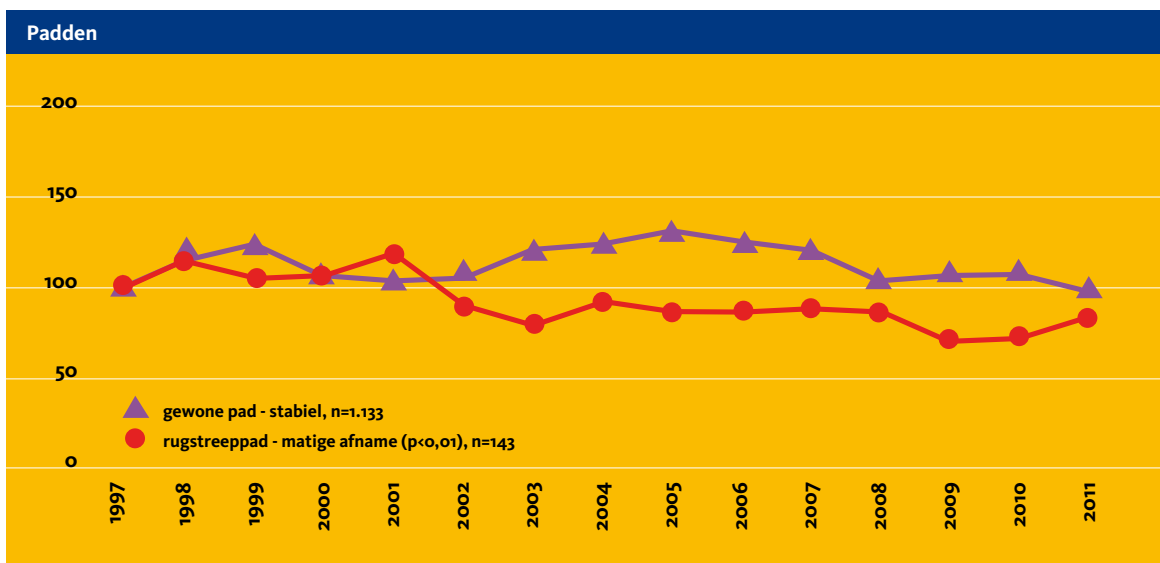
Padden

De **gewone pad** blijft in de top drie staan van meest waargenomen amfibiesoorten! Hij is inmiddels in 1.133 wateren gezien en de soort vertoont een **stabiel** voorkomen. Opvallend is dat de index van 2011 ietwat laag uitvalt (98,4), wat toe te schrijven is aan het uitblijven van de paddentrek door het droge voorjaar.

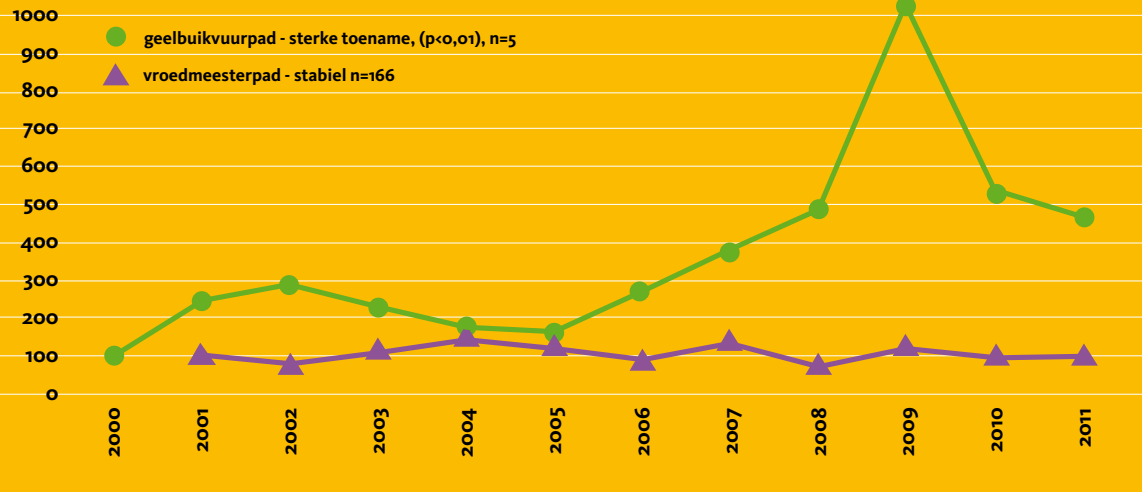
De **rugstreppad** heeft mogelijk geprofiteerd van de natte zomer. De soort vertoont nog steeds een **matige afname**,

maar anno 2011 is de index van de soort weer op het niveau van 2008. Dat is natuurlijk nog wel minder dan in de periode 1997-2001, maar toch beter dan de laatste jaren. We zijn natuurlijk erg benieuwd of de rugstreppad de komende jaren uit het dal kruipt.

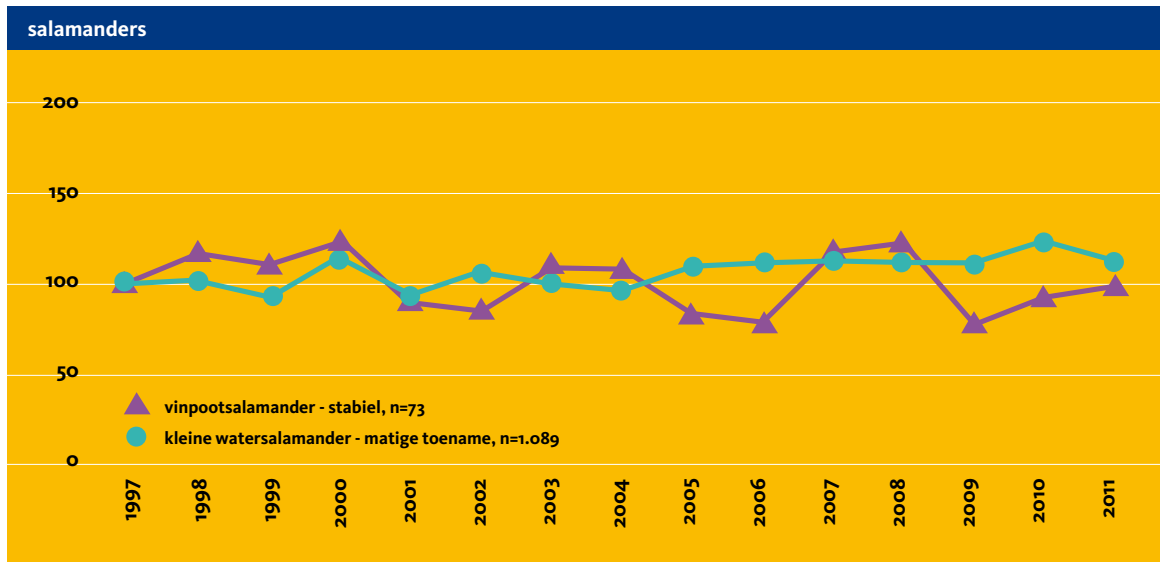
De **geelbuikvuurpad** laat in zijn vijf natuurlijke telgebieden een **sterke toename** zien. Hierbij moet wel bedacht worden dat bij aanvang van deze tijdreeks (jaar 2000) er in de vijf natuurlijke locaties slechts een kleine honderdtal (sub)adulte dieren leefden. Anno 2011 is dit uitgegroeid tot ruim 400 dieren, maar in totaal zijn dat er natuurlijk nog steeds niet veel en de soort blijft dus kwetsbaar. In de Julianagroeven is tijdens een zestal bezoeken in

Padden

Alpenwatersalamander tussen de bruine kikkerdril (Foto: Jelger Herder)

2011 maar 1 geelbuikvuurpad gevonden. Het succes van vorig jaar met de vondst van 11 dieren is helaas niet geëvenaard. De **vroedmeesterpad** laat een **stabiel** voorkomen zien. De index komt voor 2011 uit op 99, dus bijna gelijk aan het niveau van het startjaar 2001. Er zijn elf leefgebieden te onderscheiden waarin 229 wateren worden bezocht. In 166 wateren is ooit voortplanting van de vroedmeesterpad aangetoond. Maar niet alle poelen en vijvers blijven geschikt voor de soort. Jaarlijks worden in gemiddeld 56 wateren larven gevonden. In 2011 was de bezetting onder het gemiddelde (48 wateren met larven) terwijl er wel een record werd gevestigd met het absolute aantal gevangen larven. Vooral het zuidelijke deel van het leefgebied bij Ubachsberg en in het leefgebied Bemelen, Cadier en Keer zijn in enkele poelen hoge aantallen larven opgeschept. Daarentegen is het verontrustend dat in 2011 in de leefgebieden Holset en Gerendal geen larven zijn gevangen. Idem voor het gebied Mheer waar in 2011 maar 1 larf werd gevangen; Eckelrade (2 wateren; 4 larven) en Geuldalhelling zuid (3 wateren; 4 larven). Dat wil niet zeggen dat de soort er niet meer zit! Tijdens het schrijven van deze tekst werd bijvoorbeeld vernomen dat dit jaar in Holset weer larven zijn gevonden. Goed nieuws! Echter zorgelijk is de situatie in Holset en Gerendal wel...

De **knoflookpad** laat een **matige afname** zien over de periode 1997-2011. Helaas was het aantal leefgebieden en voortplantingswateren bij aanvang van het meetnet in 1997 al gehalveerd vergeleken met historische waarnemingen. De soort is sinds 1997 gevolgd in 86 wateren. In 2011 zijn 51 wateren 's nachts bezocht om naar de roepende mannetjes te luisteren. In 19 wateren is daadwerkelijk de knoflookpad gehoord. Bij elkaar waren het 123 mannetjes, dat is maar een

gemiddelde van 2,5 mannetje per poel. De grafiek was al eerder opgenomen in Schubben & Slijm nummer 10 (december 2011).

Salamanders

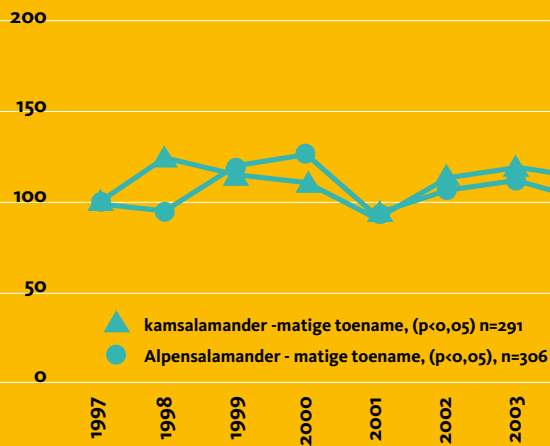
De **kleine watersalamander** laat wederom een **matige toename** zien. Deze meest algemene watersalamander is bijna overal wel aan te treffen. Binnen het Meetnet wordt de soort gevolgd in 1.089 wateren.

De **vinpootsalamander** vertoont een **stabiel** voorkomen. De soort, die alleen beneden de grote rivieren in Noord-Brabant en Limburg voorkomt, wordt in 73 wateren gevolgd. De index komt voor 2011 uit op 98,8 en staat weer bijna gelijk aan het begin van de monitoring.

De **kamsalamander** en **Alpenwatersalamander** hebben een **matige toename** als beoordeling. De soorten worden gevolgd in respectievelijk 291 en 306 wateren. De indexen van beide soorten ontlopen elkaar niet veel. Het leek erop dat het gortdroge voorjaar funest zou worden voor de voortplanting van amfibieën, maar de regens van de zomer hebben ervoor gezorgd dat in ieder geval de watersalamanders toch nog eitjes konden afzetten. In diverse poelen die in het voorjaar droog stonden werden in augustus toch larven gevangen! Het incidenteel droogvallen van poelen is voor amfibieën erg gunstig. Predatoren als vissen en grote insectenlarven (libellen en waterkevers) verdwijnen (tijdelijk) uit zo'n water waardoor amfibielarven een grotere overlevingskans krijgen.

De **vuursalamander** is een verhaal apart. De soort vertoont een alarmerend **sterke afname**. De soort wordt gevolgd door 's avonds in het donker, het liefst tijdens regenval, een vaste route te lopen. De indexen worden berekend aan de hand van het aantal waargenomen dieren. Als de omstandigheden optimaal zijn is de

salamanders

soort relatief eenvoudig te vinden. Echter, kom je een dag te laat, of te vroeg, dan schittert de soort door afwezigheid. Het goed plannen van een veldbezoek is dus van groot belang. In de periode 2009-2011 vertonen de indexen van de vuursalamander ineens een dramatische afname. De waarnemers gingen vaak het veld in, tot wel 30 keer aan toe, maar troffen alleen lage aantallen dieren aan. En, erger nog, dode vuursalamanders. In 2010 werden 15 dode vuursalamanders gevonden. In 2011 zijn bijna geen vuursalamanders meer gevonden. Ondanks de vele bezoeken zijn er maar 4 exemplaren waargenomen, en nog eens 5 dode exemplaren. De index van 2011

is dan ook gedaald naar 1,4: dat betekent een afname van 98,6% ten opzichte van het startjaar (zie pagina 3 voor de grafiek). Ook de losse waarnemingen blijven uit (via Telmee.nl, NatuurBank.nl en Waarneming.nl). Mocht je in het (recente) verleden in Limburg met succes hebben gezocht naar vuursalamanders maar heb je de waarnemingen niet doorgegeven ("*t is toch al bekend dat ze er zitten...*") verzoeken we een ieder dit alsnog in te voeren. Het hele verhaal over wat we tot nu toe weten is zojuist verschenen in het RAVON-tijdschrift 46. Er wordt nu gewerkt aan een reddingsplan, opvang en onderzoek. Ook is alles te volgen via de website: www.SOSvuursalamander.nl.

vuursalamander

